

Ideologije

The background features abstract geometric shapes, primarily triangles, in shades of olive green and burnt orange. These shapes overlap and intersect, creating a dynamic, layered effect. The central area is a plain white space where the word 'Ideologije' is written in a clean, sans-serif font.

Polje političkih teorija

- ▶ Politička filozofija
(Platon, Aristotel, Hegel, Džui...)
- ▶ Sistematska (opšta) politička teorija (Makijaveli, Hamilton, Džej, Medison...)
- ▶ Empirijske političke teorije (kvantitativni metodi, “neutralnost”...)
- ▶ Ideologije

IDEJE iza političkih teorija

- ▶ Priroda univerzuma
(Ptolomej, Đ. Bruno, Njutn, Darwin, Ajnštajn...)
- ▶ Ljudska priroda
(1. dobro - racionalnost; 2. samoživost - kontrola;
3. ni dobro ni loše - kontekst)
- ▶ Pogledi na društvo
(Luter - religija; liberali - ekonomija; Hobs - vlast;
Hegel - organska država; Bentam - pojedinac)
- ▶ Ekonomski sistemi
(kapitalizam - socijalizam; tržište - planiranje; profit -
zadovoljenje potreba)

IDEJE iza političkih teorija

- ▶ Država - nacija

(Vestfalski mir 1648.; država sa više nacija)

- ▶ Tipovi država/režima

(demokratija, autoritarizam, totalitarizam)

- ▶ Institucije vlasti

(horizontalna i vertikalna podjela vlasti)

- ▶ Političke promjene

(mirne - nasilna; reforma - revolucija)

Političke ideologije - različita shvatanja

- ▶ Desti De Trasi (1754-1836)
“nova nauka o idejama”
- ▶ Karl Marks (1818-1883)
ideje “vladajuće klase”; “lažna svijest”
- ▶ Karl Poper (1902-1994), Hana Arent (1906-1975)
instrument društvene kontrole
- ▶ Majkl Oukšot (1901-1990)
apstraktni “sistemi mišljenja”

Političke ideologije - određenje pojma

- ▶ Manje ili više *jedinstven skup ideja*
- ▶ Osnova za organizovanu *političku akciju*
- ▶ Očuvanje, promjena ili rušenje postojećeg
- ▶ Sastavni elementi:
 - a) prikaz postojećeg poretka
 - b) model željene budućnosti
 - c) način izvršenja promjene

Čovjek je...

1. Kao pojedinac značajniji od bilo kakve društvene grupe – kolektivnog tijela. Sve zavisi od pojedinca!
2. Nesigurno i zavisno biće kome treba zajednica utemeljena na tradiciji društvenih vrijednosti da bi opstao.
3. Jednak po svemu sa svim ostalim ljudima. Ljudi su braća koja treba da sarađuju, ne da se takmiče.
4. Bogat ili siromašan. Ovo njegovo svojstvo ključno utiče i određuje njegov život.
5. Biće kome ne treba država niti bilo kakva pravila da bi opstao!
6. Definicija tog pojma nije toliko relevantna u ovom trenutku. Iako se pod pojmom “čovjek” smatraju i muškarac i žena, treba naći način da se lingvistički i konkretno uvaži istorijska nepravda koja je učinjena ženama.

Liberalizam

- ▶ **Elementi:**
- ▶ ***Individualizam*** - osnovno načelo
- ▶ ***Sloboda*** (“regulisana zakonima”) - **centralna vrijednost**
- ▶ ***Razum / vjera u progres***
- ▶ ***Jednakost***
(politička i pravna; “jednakost šansi”, meritokratija)
- ▶ ***Tolerancija*** (umjerenost; pluralizam)
- ▶ **Vladavina “*po pristanku*”** (demokratija)
- ▶ ***Konstitucionalizam***
ograničena vlada; “checks and balances”; “pisani” ustav

Klasični liberalizam

- ▶ Krajnji vid individualizma
- ▶ Atomizam (“negativna” sloboda)
- ▶ Država - “nužno zlo” / država “noćni čuvar”
- ▶ Ekonomski liberalizam
(tržišna “samoregulacija”)
- ▶ *Laissez-faire* kapitalizam

Klasični liberalizam - predstavnic

- ▶ **Tomas Hobs / Thomas Hobbes (1588-1679)**
 - raskid sa religioznom autoritetom
 - pesimističko gledanje na ljudsku prirodu
 - vlast kao zaštita od “prirodnog stanja”
 - “Levijatan” - država sa apsolutnom vlašću

Klasični liberalizam - predstavnic

- ▶ **Džon Lok / John Locke (1588-1679)**
 - optimističko gledanje na ljudsku prirodu
 - teorija “društvenog ugovora”
 - vladavina “po pristanku”
 - pobuna protiv “tiranske vlasti”

Klasični liberalizam - predstavnic

- ▶ Francuski prosvetitelji - “enciklopedisti”
- ▶ **Deni Didro / Denis Diderot (1713-1784)**
- ▶ **Žan d’Alamber / Jean D’Alambert (1717-1783)**
- ▶ **Fransoa Volter / Francois Voltaire (1694-1778)**
- ▶ **Šarl - Lui baron de Monteskje / Charles Louis Baron de Montesquieu (1689-1755)**
- ▶ **Žan Žak Ruso / Jean Jacques Rousseau (1712-1778)**

Klasični liberalizam - predstavnic

- ▶ Američki “očevi osnivači”
- ▶ Bendžamin Frenklin / Benjamin Franklin
- ▶ Tomas Džeferson / Thomas Jefferson (1743-1826)
- ▶ Aleksandar Hamilton / Alexander Hamilton (1755-1805)
- ▶ Džon Džej / John Jay
- ▶ Džems Medison / James Medisson (1751-1836)

Klasični liberalizam - predstavnic

- ▶ Džeremi Bentam / Jeremy Bentham (1748-1832)
- ▶ Utilitarizam
- ▶ Balans zadovoljstva i boli
- ▶ “Što veća sreća za što veći broj ljudi”
- ▶ Društvo - samo gomila pojedinaca
- ▶ Država - obezbjeđenje sreće
- ▶ Reforme u različitim oblastima

Klasični liberalizam - predstavnic

- ▶ Adam Smit / Adam Smith (1723-1790)
- ▶ “Bogatstvo naroda” (“The Wealth of the Nations”), 1776.
- ▶ “Nevidljiva ruka” tržišta
- ▶ Laissez-faire ekonomija
- ▶ Država - “noćni čuvar”

Moderni liberalizam

- ▶ Blagonakloniji odnos prema državnom intrvencionizmu
- ▶ Šta danas znači “liberalan”?
- ▶ Velika (aktivna), a ne minimalna vlada
- ▶ “Pozitivna” sloboda
razvoj ličnosti, ne samo da čovjek bude ostavljen na miru
- ▶ Socijalni liberalizam - liberalizam blagostanja

Moderni liberalizam - predstavnic

- ▶ **Džon Stjuart Mil / John Stewart Mill (1806-1873)**
Prelaz od klasičnog ka modernom liberalizmu
- ▶ **Tomas Hil Grin / Thomas Hill Green (1836-1882)**
Socijalna država
- ▶ **Džon Rols / John Rawls (1921)**
Teorija pravde (1971)
- ▶ **Džon Džui / John Dewey (1859-1952)**
Instrumentalizam

Konzervativizam

- ▶ **Elementi**
- ▶ **Tradicija (ustanove koje su izdržale ispit vremena)**
- ▶ **Pragmatizam (ne-ideologija)**
- ▶ **Nesavršenost čovjeka**
- ▶ **Organizicam (društvo kao organska cjelina)**
- ▶ **Hijerarhija (rođenje i sreća)**
- ▶ **Vlast (“prirodna aristokratija”)**
- ▶ **Svojina (prava i obaveze)**

Konzervativizam

- ▶ Rodonačelnik:
- ▶ Edmund Berk / Edmund Burke (1729-1797)
 - kritika Francuske revolucije**
 - sloboda, jednakost, bratstvo -**
 - apstraktni**
 - pojmovi**
 - mudrost - u iskustvu, tradiciji, istoriji**
 - pesimistična slika vlade - “iako može**
 - da spriječi**
 - zlo, rijetko donosi dobro”**

Konzervativizam - vrste

- ▶ Paternalistički konzervativizam
 - “reforme odozgo” bolje od “revolucije odozdo”
 - “noblesse oblige”
 - torijevska pozicija - načelo “jedne nacije”
 - mješavina tržišta i vladine regulacije
 - “socijalno tržište” - CDU
- ▶ Nova desnica
 - kontrapunkt državnom intrvencionizmu
 - tačerizam i reganizam

Neoliberalizam i neokonervativizam

- ▶ Neoliberalizam

savremena verzija klasične političke ekonomije

potisnuti “granice države”

“privatno je dobro, javno je loše”

“Ne postoji društvo, samo pojedinci i njihove

porodice.” (M. Tačer)

Fridrih fon Hajek, Milton Fridman, Robert Nozik

- ▶ Neokonzervativizam

autoritet i društvena stabilnost

Socijalizam

- ▶ **Elementi:**
- ▶ **Zajednica (ljudi-čovječanstvo)**
- ▶ **Bratstvo (saradnja, a ne takmičenje)**
- ▶ **Društvena jednakost**
(osnovna vrijednost - jednakost *rezultata*)
- ▶ **Zadovoljenje potreba**
- ▶ **Društvena klasa (osnovni agent promjene)**
- ▶ **Zajednička svojina**

Socijalizam - vrste

- ▶ **Marksizam** (Karl Marks)
- ▶ **Lenjinizam** (V.I. Lenjin)
- ▶ **Ortodokсни komunizam**
(J.V.Staljin)
- ▶ **Nova ljevica** (Frankfurtska škola)
- ▶ **Socijaldemokratija** (Bernštajn,
Kaucki)

Socijaldemokratija

- ▶ **Elementi:**
- ▶ **Raynoteža između tržišta i države, pojedinca i zajednice**
- ▶ **“Takmičenje gdje god je moguće, planiranje gdje je neophodno”**
- ▶ **Parlamentarizam**
- ▶ **Odricanje od revolucije**
- ▶ **Gradualizam (Laburisti)**
- ▶ **Socijalna zaštita, redistribucija, društvena pravda**
- ▶ **Država “blagostanja”**

“Treći put”

- ▶ Kombinacija različitih ideoloških tradicija
- ▶ “Novi” demokrati Bila Klintona (USA) i “novi” laburisti Tonija Blera (UK)
- ▶ “Dinamična tržišna privreda”
- ▶ Moderni kapitalizam: globalizacija i “ekonomija znanja” (informacione tehnologije, individualne sposobnosti, fleksibilnost preduzetnika i radnika)
- ▶ Ključna uloga vlade - međunarodna konkurencija
- ▶ Država “jednakih šansi” (podrška vlade + samoodrživost)

Marksizam

- ▶ Istorijski materijalizam
- ▶ Dijalektička promjena
- ▶ Otuđenje
- ▶ Klasna borba
- ▶ Dodatna vrijednost
- ▶ Proleterska revolucija
- ▶ Komunizam (besklasno društvo, proizvodnja radi upotrebe umjesto proizvodnje robe)

Anarhizam

- ▶ Vlada i država zamjenjivi i nepotrebni
- ▶ Društvo bez pravila
- ▶ Vrhunski princip pojedinca - individualnost
- ▶ Kombinacija liberalizma i socijalizma

Feminizam

- ▶ Značajnija uloga žena u društvu
- ▶ Feminizam jednakih prava
- ▶ Ekonomski značaj žena
- ▶ Radikalni feminizam

Još neke...

- ▶ Fašizam
- ▶ Environmentalizam
- ▶ Vjerski fundamentalizam
- ▶ Kraj ideologija?
- ▶ Danijel Bel - ekonomija je porazila politiku